

Leren leven binnen de grenzen van onze Aarde

Een honderdtal professionals inzake natuur- en milieueducatie uit België, Nederland en Luxemburg zijn eind 2018 naar Brussel gekomen in het kader van de Benelux-Conferenties. Op het programma: uiteenzettingen maar ook workshops in de vorm van tentoonstellingen en stadswandelingen om kennis te maken met een aantal initiatieven. Synthese van de uiteenzettingen

Kan de stad de wereld redden?

Interview met Eric Corijn, filosoof en socioloog, directeur van Brussels Academy.

U zegt dat de steden de wereld kunnen veranderen...

Vandaag leeft meer dan één persoon op twee in de stad, in steeds grotere steden. In de meest ontwikkelde continenten zijn we zelfs met drie vierde stedelingen. De mensheid is een stadsdier geworden. De grootste uitdagingen op wereldniveau worden gegenereerd door de steden, het is dan ook op dat niveau dat een oplossing moet worden gevonden.

Wat zijn voor u de grote uitdagingen op het wereld- en stedelijk niveau?

Ik noem er drie: onze verhouding tot de natuur, sociale ongelijkheid en multiculturaliteit. Waar het gaat over onze verhouding tot de natuur, is de klimaatuitdaging het meest zichtbaar. De meeste steden zijn gelegen aan de oceaan. Zij zijn dan ook vooral bezorgd om de klimaatverandering en de stijging van de zeespiegel. Maar biodiversiteit, hulpbronnen en recycling zijn ook belangrijk. Als wij onze productiemethoden en onze levenswijzen niet veranderen, gaat onze samenleving om. Voor de steden, is dat zeer concreet. Luchtkwaliteit, mobiliteit, leefbaarheid... Allemaal thema's die centraal staan in de pragmatische en onmiddellijke beheersaanpak van onze steden.

De andere grote uitdaging is de sociale ongelijkheid...

80 % van onze rijkdom is in handen van minder dan 10 % van de bevolking. Dat is een moreel en ethisch probleem, een onrechtvaardigheid, maar dat leidt ook tot een zorgwekkende economische crisis. Wij moeten absoluut de rijkdom herverdelen, om sociale redenen maar ook omwille van de stabiliteit van het economische systeem. Het betreft hier ook de steden en de kansarme wijken ervan. Het gaat daarbij om initiatieven voor de verdeling van goederen, middelen, ruimte en hulpbronnen. De steden zijn een ideale voedingsbodem voor deze directe en onmiddellijke solidariteit, voor het heruitvinden van samenwerking tussen de verschillende lagen van de maatschappij.

De steden vertegenwoordigen ook een patchwork van culturen.

Alle steden zijn superdivers geworden. Er is geen referentiegemeenschap meer. Het idee van de 19e eeuw, om 'samen een land te vormen' via een cultuur, taal, een geschiedenis waarrond iedereen zich zou moeten verenigen om burger van de samenleving te worden, dat werkt niet meer. In Brussel heeft drie vierde van de bevolking geen uitsluitend Belgische referentie meer. Om een stedelijke samenleving te vormen moeten we bruggen bouwen over religieuze en taalgrenzen heen. Daarom is het noodzakelijk educatie te heroverwegen. Educatie in de steden moet niet langer berusten op een nationale geschiedenis of een gemeenschappelijke identiteit, maar wel op een gemeenschappelijke toekomst. Men bouwt een land op een gedeelde geschiedenis, men bouwt een stad op een gedeelde toekomst. Dat is een heel andere aanzet tot mindmapping.

Samenvatting opgesteld door Christophe Dubois

Welke educatie(s) voor transitiesteden?

Uiteenzetting door Benoît Galand, doctor in de psychologie en professor in de educatieve wetenschappen aan de UCLouvain

'Educatie is het krachtigste wapen dat men kan inzetten om de wereld te veranderen' zei Mandela. 'Maar wat hebben we dan fout gedaan in de educatie?' vraagt Benoît Galand zich af, waarbij hij op het scherm de exponentiële groei van CO2-emissies laat zien en andere limieten die op het niveau van de planeet zijn overschreden of op het punt staan te worden overschreden: biodiversiteit, biogeochemische kringlopen, voorraad niet hernieuwbare hulpbronnen.... 'Men kondigt al een halve eeuw aan dat deze milieuproblemen eraan zaten te komen. Het IPCC zegt ons dat we onze broeikasgassen met 45% moeten terugdringen tegen 2030. Maar men moet wachten tot 2030 voor de kinderen die wij nu opvoeden, daar echt wat aan kunnen doen. In afwachting daarvan stelt men voor de plastic rietjes in de kantine te verbieden en de natuur- en milieueducatie beperkt zich in tal van scholen tot het sorteren van afval'. Het kader is geschetst: een al te softe educatie zal de mensheid niet redden. 'Men moet ook de krachtverhoudingen in vraag stellen, de politiek durven wakker te schudden.'

B. Galand stelt ook een vraag aan de zaal, allemaal professionals inzake natuur- en milieueducatie: 'Wie heeft deze twee laatste jaren iets veranderd om het milieu te verbeteren?' Bijna iedereen steekt de hand op. 'Wie heeft het vliegtuig genomen deze twee laatste jaren?' Een groot deel van de deelnemers steekt nog altijd de hand op. Daarmee is aangetoond hoe dubbel onze houding is en hoe moeilijk het is onze eigen attitude te veranderen. 'Wat onze attitude zal beïnvloeden, meer nog dan de wetenschappelijke kennis, zijn onze overtuigingen, onze relaties met anderen, onze

waarden, onze emoties, onze ervaringen. De randvoorwaarden ook: ruimtelijke ordening, prijs enz. Welnu, in de scholen zal men vooral inzetten op kennis. De belangrijkste factor voor jongereneducatie is het gedrag van de volwassenen. Modellen en gewoonten zijn belangrijker dan occasionele toespraken en activiteiten.'

En dus, wat doen we?

Om efficiënt te zijn, moeten we ons gedrag toespitsen op datgene dat het meeste effect op milieu sorteert. In volgorde: voeding, huisvesting, transport. Vervolgens, gebaseerd op wetenschappelijke werken, raadt Benoît Galand ons op hoofdlijnen aan om:

- wervende verhalen te brengen,
- inspirerende modellen te vinden/zijn,
- meer samen te werken en van elkaar te leren,
- te experimenteren in het contact met milieu en levende wezens,
- zorg te dragen voor relaties en sociaal-emotionele vaardigheden,
- kritisch te blijven (via de wetenschappelijke aanpak) en het democratische debat aan te wakkeren....

Tot slot, deze elementen verankeren in gewoontes en routines. Vat moed!

C.D.

Welke uitdagingen voor milieu- en natuureducatie?

Lucie Sauvé, hoogleraar aan de Universiteit van Québec in Montréal en directrice van het Centr'ErE.

Via videoconferentie vanuit Québec start Lucie Sauvé haar interventie met een reeks foto's die onze wereld in verandering illustreert: van een beer op haar bank naar de foto van Trump, via een foto van een vluchteling... dan beelden van burgers die de straat opgaan om een nieuw sociaal pact te claimen. Of anderen die een statement voor dringende klimaatactie ondertekenen. 'In de context van de huidige governance, gefocust op politiek-economische allianties en instrumentalisering van de democratie, moet de civil society een eisende rol op zich nemen: zich kritisch waakzaam opstellen, strijden 'tegen' of 'voor', en het belangrijke project van de ecosociale vernieuwing omarmen' zegt ons de gecommitteerde wetenschapster. Volgens haar is daarvoor de verwerving van een intelligentie op het gebied van milieubewust burgerschap, de ontwikkeling van vaardigheden en het streven naar een hernieuwde democratie nodig. Daarvoor is een leerproces nodig: leren debatteren, leren onderhandelen, leren samenwerken, leren participeren.

Lucie Sauvé roept ertoe op opnieuw te investeren in de politieke dimensie van leren voor een stedelijke omgeving: 'Het gaat er niet om politieke wetenschap te onderwijzen, maar wel milieubewuste burgers te vormen.' Onderkennen dat 'milieu'problemen, met name in de steden, nauw verbonden zijn met de problematieken geweld, armoede en onrechtvaardigheid. Kinderen de mogelijkheid bieden om in een democratische politieke dynamiek te leven. Experimenteren en begrijpen hoe gewone mensen zich kunnen opmaken om uitzonderlijke dingen te verwezenlijken'. Zij nodigt bijvoorbeeld uit om samen te wandelen in onze stadswijken om opnieuw te herontdekken waar we wonen en onszelf vragen stellen zoals: Wie zijn wij? Wat willen we behouden of veranderen? Welk project willen we delen? Wie beslist wat? In naam van wie? Met welk doel? Wat is onze bewegingsruimte? Wat zijn onze belemmeringen?

Zich verzetten leidt tot creëren

'Men moet niet alleen tegen zijn, men moet gemeenschappelijke projecten voorstellen en uitvoeren, aldus de Québécoise. Eerst moet men bestaande alternatieven omarmen en het reeds door zovele anderen gestarte werk op het gebied van creativiteit en kritische inventiviteit voortzetten.' Vervolgens dient de natuur- en milieueducatie de burgers te helpen op het niveau van hun ruimte, in hun wijk om 'de context te bieden waarin men samen zal leren via het opzetten van gezamenlijke projecten'. Op die manier kan men zichzelf en mogelijk de wereld veranderen. Engageer u, aldus haar woorden!

C.D.